

УДК 330.1; 338.001.36; 338.242.2

СУТНІСТЬ І СКЛАДОВІ РЕГУЛЯТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДЕРЖАВИ У ПЛОЩИНІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНИХ ІНТЕРЕСІВ

© 2018 ШЕВЧУК С. В.

УДК 330.1; 338.001.36; 338.242.2

Шевчук С. В. Сутність і складові регулятивного потенціалу держави у площині забезпечення митних інтересів

Досліджено сутність і складові регулятивного потенціалу держави у площині забезпечення митних інтересів з позицій системності та комплексності. Проведений аналіз наукових підходів щодо застосування інструментарію регулятивного потенціалу держави дозволив виокремити основні його складові, що безпосередньо впливають на забезпечення митних інтересів держави, а їх спектральний вимір – оцінити фундаментальну основу. У ході дослідження визначено, що, крім провідної ролі митної політики, регулятивний потенціал держави є вагомим мобілізаційним ресурсом, здатним ефективно впливати на забезпечення митних інтересів. Аналіз і систематизація науково-теоретичних напрацювань у сфері обраного вектора дослідження дозволили визначити сутність державного управління як однієї з основних складових регулятивного потенціалу держави забезпечення митних інтересів. Акцентовано увагу на статичності адміністративного управління, що впливає на реалізацію забезпечення митної безпеки та захист митних інтересів, а також запропоновано напрями усунення відповідних протиріч.

Ключові слова: державне управління, державне регулювання, регулятивний потенціал держави, митна безпека, митні інтереси, митна політика.

Бібл.: 14.

Шевчук Сергій Васильович – кандидат економічних наук, докторант, кафедра економіки підприємств, Національний університет державної фіскальної служби України (вул. Університетська, 31, Ірпінь, Київська область, 08201, Україна)

E-mail: nauka-rez@ukr.net

УДК 330.1; 338.001.36; 338.242.2

UDC 330.1; 338.001.36; 338.242.2

Шевчук С. В. Сущность и составляющие регулятивного потенциала государства в плоскости обеспечения таможенных интересов

Shevchuk S. V. The Essence and Constituents of the Regulatory Potential of the State in Terms of Ensuring Customs Interests

Исследованы сущность и составляющие регулятивного потенциала государства в плоскости обеспечения таможенных интересов с позиций системности и комплексности. Проведенный анализ научных подходов по применению инструментария регулятивного потенциала государства позволил выделить основные его составляющие, непосредственно влияющие на обеспечение таможенных интересов государства, а их спектральное измерение – оценить фундаментальную основу взаимодействия. В ходе исследования определено, что, кроме ведущей роли таможенной политики, регулятивный потенциал государства является весомым мобилизационным ресурсом, способным эффективно влиять на обеспечение таможенных интересов. Анализ и систематизация научно-теоретических разработок в области избранного вектора исследования позволили определить сущность государственного управления как одной из основных составляющих регулятивного потенциала государственного обеспечения таможенных интересов. Акцентируется внимание на статичности административного управления, что влияет на реализацию обеспечения таможенной безопасности и защиту таможенных интересов, а также предложены направления устранения соответствующих противоречий.

The essence and constituents of the regulatory potential of the State in terms of ensuring customs interests are researched from the standpoint of systemality and comprehensiveness. The carried out analysis of scientific approaches on application of the instrumentarium of regulatory potential of the State made possible to identify its main constituents, which directly impact the customs interests of the State, their spectral measurements helped to evaluate the fundamental basis of interaction. In the course of the research, it is determined that besides the leading role of the customs policy, the regulatory potential of the State is an important mobilization resource capable of effectively impacting the ensuring of customs interests. Both analysis and systematization of scientific-theoretical developments in the field of the chosen vector of research, allowed to define essence of the State administration as one of the main components of regulatory potential of the State ensuring of customs interests. Emphasis is placed on the static character of administrative management, which impacts the implementation of ensuring customs security and protection of customs interests, also directions towards eliminating the relevant contradictions are proposed.

Ключевые слова: государственное управление, государственное регулирование, регулятивный потенциал государства, таможенная безопасность, таможенные интересы, таможенная политика

Keywords: the State administration, the State regulation, regulatory potential of the State, customs security, customs interests, customs policy

Бібл.: 14.

Bibl.: 14.

Шевчук Сергій Васильович – кандидат экономических наук, докторант, кафедра экономики предприятий, Национальный университет государственной фискальной службы Украины (ул. Университетская, 31, Ирпень, Киевская область, 08201, Украина)

Shevchuk Sergii V. – Candidate of Sciences (Economics), Candidate on Doctor Degree, Department of Economics of Enterprises, National University of the State Fiscal Service of Ukraine (31 Universytetska Str., Irpin, Kyiv region, 08201, Ukraine)

E-mail: nauka-rez@ukr.net

E-mail: nauka-rez@ukr.net

На сьогодні провадження сталого економічного розвитку держави залежить від низки факторів, що мають безпосередній вплив як на ведення суспільно-економічних відносин, так і на соціально-

матеріальний стан населення в державі. Відповідні закономірності підвищують вимоги до провадження державної політики не тільки в частині її реалізації шляхом використання наявних ресурсів, а й обумовлюють пошук

можливостей як у плані «піднятті планки» ефективності адміністративно-управлінського вектора діяльності країни, так і мобілізації потенційних ресурсів.

Прийняття виважених і своєчасних рішень державними органами у площині різнорівневого середовища та міжгалузевого спрямування є важливим завданням державних інституцій у контексті забезпечення митної безпеки та захисту митних інтересів. Особливість і складність відповідного роду діяльності обумовлює активізацію усіх наявних резервів, де чільне місце посідає регулятивний потенціал держави. Зазначене вище визначає вектор нашого дослідження, аргументує і актуалізує його доцільність.

Питанням розкриття сутності та виокремленню складових регулятивного потенціалу держави присвячені праці дослідників, серед яких варто виокремити: Д. Беха, П. Бегма, Б. Бачевського, В. Гейця, С. Кіркпатріка, А. Ньюмана, Д. Паркера, Ю. Іванова та ін. Особливості провадження митної справи, забезпечення митної безпеки та захисту митних інтересів держави розглядалися в працях І. Бережнюка, Д. Приймаченка, І. Новосяда, П. Пашка, А. Стельмашука та ін.

Проте, незважаючи на вагомий доробок науковців у розробку теоретико-методологічних засад зазначених питань, все ж залишається не розкритою повною мірою проблематика визначення сутності та складових регулятивного потенціалу держави з позицій забезпечення митних інтересів держави, що зумовлює подальше дослідження відповідної тематики з урахуванням сучасного стану розвитку.

Метою статті є дослідження сутності та складових регулятивного потенціалу держави у площині забезпечення митних інтересів із позицій системного підходу.

Реагування на різного роду загрози та підвищення рівня життя суспільного сектора країни є першочерговими завданнями держави під час виконання своїх функцій. А головними механізмами реалізації поставлених цілей – інструменти та важелі державної політики, де особливе місце займає митна, що покликана забезпечувати митні інтереси держави. Специфічний стан останньої обумовлений різновекторністю задач реалізації, які вона виконує у площині зовнішнього та внутрішнього середовища, як у правоохоронному, зовнішньоекономічному, екологічному, інформаційному секторі зокрема, так і економічному загалом.

Зокрема, на міжнародній арені до спектра митних інтересів держави можна віднести отримання вигід від лібералізації міжнародних ринків, інтеграцію у світовий економічний простір із відстоюванням конкурентних позицій вітчизняного товаровиробника, покращення системи управління митними ризиками у контексті глобалізації та транспарентності економічних відносин, сприяння дифузії інноваційно-технологічних новацій, вжиття заходів щодо запобігання переміщенню через митний кордон України товарів із порушеннями охоронюваних законом прав інтелектуальної власності, недопущення переміщення через митний кордон України

контрафактних товарів, захист митного кордону, сприяння транзитній привабливості, боротьба з митними правопорушеннями та контрабандою тощо.

Асекурація інтересів внутрішнього середовища полягає у нормалізації чинників, які прямо або опосередковано впливають на рівень митної безпеки, до яких віднесемо: виконання індикативних показників щодо наповнення державного бюджету; тінізацію економіки, ефективність здійснення митного контролю, техніко-технологічне оснащення митниць, забезпечення в межах повноважень органів митних оформлення заходів із захисту національної безпеки, життя і здоров'я населення, довкілля та інтересів суб'єктів господарювання, громадян; спад виробничої активності, структурні деформації економічної системи, низьку конкурентоспроможність вітчизняного товаровиробника тощо.

Проте одним із головних аспектів оптимізації та ефективного вирішення зазначеного кола питань, окрім ведення виваженої державної митної політики та провадження митної справи, є раціональне використання важелів і механізмів регулятивного потенціалу держави, що можуть підсилити ефективність забезпечення митних інтересів держави.

Зокрема, під регулятивним потенціалом держави варто розуміти сукупність усіх наявних можливостей, засобів, методів, ресурсів, інструментів і механізмів, за допомогою яких держава здатна виконувати поставлені завдання та здійснювати поступальний розвиток [1, с. 132]. Тобто використання регулятивного потенціалу держави лежить у площині ефективного застосування регулятивної функції державного регулювання, за допомогою якої наявні засоби, можливості, ресурси економічними механізмами перевтілюються у позитивний результат і забезпечують економічне зростання.

На основі аналізу теоретичних досліджень науковців [2–8] серед основних складових регулятивного потенціалу держави у митній сфері, що спроможні підсилити ефективність митної політики та мають прямий вплив на забезпечення митної безпеки та митних інтересів держави, варто виокремити: нормативно-правову базу, державне управління, людські та фінансові ресурси, взаємоузгодженість функціонування державного апарату.

Спробуємо розглянути та деталізувати кожен із складових регулятивного потенціалу держави з позицій комплексності та системності, а також простежити взаємозалежність та казуальність зв'язків, що виникають між зазначеними компонентами під час процесу забезпечення митних інтересів держави.

Одним із найважливіших інструментів регулятивного потенціалу держави є нормативно-правова база, що забезпечує реалізацію державної політики та сприяє суспільному розвитку людства. Інституційно-правове поле є одночасно важелем та індикатором у розрізі сприяння трансформаційних змін економіки та рівня глибинних реформувальних демократичного суспільства, що обумовлює його значний регулятивний потенціал. На сьогодні нормативно-правове забезпечення у сфе-

рі державної митної справи не позбавлене дисбалансів і наявних диспропорцій, головними з яких є: відсутність дієвої та ефективної системи контролю за дотриманням суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності вимог законодавства України з питань державної митної справи; неузгодженості взаємодії між органами ДФС і правоохоронними органами, органами державної виконавчої служби, іншими державними органами, а також з митними органами інших країн світу щодо забезпечення дотримання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності митного законодавства; вади понятійно-термінологічного характеру як з погляду формальної логіки, так і юридичної техніки; тощо.

Ці обставини не тільки не сприяють повноцінному забезпеченню митних інтересів і провадження митної справи в Україні, але й визначають потенційний спектр регулятивного удосконалення функціонування митної системи, що полягають у подальшій теоретико-методологічній та інституційно-правовій розробці доктринальних підходів понятійно-категоріального апарату системи забезпечення митних інтересів держави; визначенні, критеризації, деталізації задач і цілей; обґрунтуванні механізмів, важелів, інструментів забезпечення; виокремленні засад і принципів реалізації тощо. Інструментами та важелями у відповідному контексті мають виступати закони, укази, постанови, накази, розпорядження тощо, адже практична реалізація теоретичних положень, концептуальних підходів, механізмів реформування національної економіки та активізації інноваційних процесів у ній прямо залежить від ефективності та дієвості нормативно-правового забезпечення цього напрямку діяльності.

Друга важлива складова регулятивного потенціалу держави забезпечення митних інтересів – це ефективність державного управління. Цей вид діяльності не позбавлений протиріч і суперечностей в частині понятійно-термінологічної усталеності; методико-методологічної визначеності; інструментальної критерізації та деталізації тощо. Проте нині ця складова є одним із головних компонентів досягнення бажаного результату.

Як уже зазначалося, сутність і характеристика сентенції «державне управління» в науково-практичному колі не має одностайної думки та залишається достатньо дискусійною. Серед значної кількості наукових праць [9–13], що досліджують природу, особливості та місце державного управління в системі економічних відносин, однією із достатньо вдалих і репрезентативних, на нашу думку, є позиція І. Радзівського [9, с. 5]. Науковець вважає, що категорія має багатогранний характер, складається з різноманітних компонентів і взаємозв'язків, а отже, є складною, відкритою соціальною системою з нелінійною динамікою, входами якої є параметри проблем, що розв'язуються у багатовимірному та змінюваному глобальному оточенні, входами – відповідні цілеспрямовані управлінські дії, які супроводжуються прямими та зворотними зв'язками у суб'єкт-об'єктних відносинах».

Виходячи з позицій конвенціоналізму під державним управлінням забезпечення митних інтересів ми розуміємо складну, нелінійну та різнорівневу систему упорядкованих, виважених, послідовних та економічно доцільних дій, заходів, рішень, спрямованих на вирішення комплексу стратегічно-тактичних завдань щодо забезпечення митної безпеки та захисту митних інтересів держави в умовах дивергенції та асиметрії економічного розвитку.

Варто зазначити, що на сьогодні серед науковців відсутня і усталена думка щодо методології оцінки ефективності державного управління, а іноді висловлюється думка про неможливість такої [10, с. 32]. Ця позиція, на нашу думку, є не безпідставною, адже лежить у площині об'єктивних і закономірних процесів, які впливають на управлінську діяльність. Зокрема, важко нормативно оцінити та виміряти площину ефективності здійснення управлінських заходів із позицій інтегрального підходу. Важкою для виміру та прорахунку залишається результативність вчинених заходів, з урахуванням специфіки управлінських рішень, що мають різний часовий лаг реалізації, цілеспрямованість, очікуваний результат, спектр дії, позицію сприйняття тощо.

Проте цей вид діяльності, незважаючи на дискусійний характер теоретичних положень і методологічних підходів, є основоположною складовою реалізацією будь-якої діяльності. А процес визначення ефективності, на нашу думку, має оцінюватися та аналізуватися в площині співвідношення поставлених цілей до досягнутих кінцевих результатів, з подальшим виокремленням коефіцієнтів та індикаторів поетапної оцінки управлінської діяльності.

Адже процеси управління полягають у діях, спрямованих на реалізацію функцій суб'єкта управління, які є загально визначеними функціями, що притаманні будь-якій управлінській діяльності. До таких функцій віднесені такі: планування, організація, мотивація та контроль. Кожна з наведених функцій управління є також певним процесом, якому притаманні основні риси всієї сукупності управлінських функцій. Водночас доцільно зазначити, що рушійною силою до процесу управління є певна проблема об'єкта управління, яка підлягає вирішенню з боку суб'єкта управління» [13, с. 27–28].

У відповідному форматі унормування дисбалансів, що виникають у процесі захисту митних інтересів держави, механізмами та важелями державного управління залежить як від ефективно обраної стратегії (що вимагає планування, прогнозування, організація), так і виокремлення оптимального спектра організаційно-мотиваційних і контрольних важелів впливу регулятивного потенціалу держави в тактичному плані. Обидва фактори є ключовими і майже рівнозначними у досягненні бажаного результату. Для об'єктивності варто зазначити лише, що найкращий вибір інструментарію лежить у площині коректно обраної стратегії.

Людські та фінансових ресурсів є фундаментальною основою та багатогранним економічним потенціалом. Ця складова прямо впливає на всі зазначені компоненти, адже визначає, формує та забезпечує функціо-

нальну сутність, а також обумовлює майже невичерпну мобілізаційну природу можливостей удосконалення процесу забезпечення митних інтересів. Зокрема, ця складова визначає та корелює раціональне використання матеріальних і трудових ресурсів митної системи у частині: відбору, працевлаштування та підвищення кваліфікації працівників митних органів; проведенні фундаментальних і прикладних досліджень щодо оптимізації та удосконалення митної діяльності; організації інформаційно-консультативного забезпечення учасників митної діяльності; сприяння у належному рівні доступу до інтерактивної мережі, консультаційних центрів, спеціалізованих періодичних видань, методичних розробок; упровадження новітніх процедур автоматизації процесів митного контролю й митного оформлення та їх супроводження; техніко-технологічна модернізація митниць, митних постів, митних лабораторій тощо.

Відповідна складова регулятивного потенціалу держави має вирішальне значення для забезпечення балансу митних інтересів учасників економічних відносин, а також здійснює вагомий вплив на взаємоузгодженість дій державних інституцій у процесі забезпечення митних інтересів.

Саме взаємоузгодженість функціонування системи державних органів (державного апарату) є одним із ключових параметрів ефективності державного управління забезпечення митних інтересів, проте потребує, на нашу думку, окремого виокремлення як складової регулятивного потенціалу держави. Ця пропозиція обумовлена однією з ключових проблем адміністративного управління в Україні загалом і митної системи зокрема, що полягає у її концептуальній статичності.

Органи державної влади, закріплюючи у державних програмах розвитку стратегічні орієнтири, цілі та завдання щодо визначення подальшого вектора функціонування галузі, регіону, країни, не враховують при цьому динамічні ознаки впливу зовнішнього та внутрішнього середовища. Поза увагою адміністративної системи залишається перегляд і корегування короткострокових цілей у розрізі показників і результатів діяльності міністерств і відомчих органів, які відповідають за загальний стан реалізації програм з урахуванням загальної економічної кон'юнктури. Відсутність об'єктивної адаптивності та гнучкості системи державного регулювання ускладнює виконання поставлених завдань та зменшує ефективність здійснених заходів. Особливо цей аспект статичності адміністративного управління впливає на реалізацію такого важливого напрямку державної політики, як забезпечення митної безпеки та захисту митних інтересів.

Варто констатувати, що до цього часу не узгоджені між собою норми Податкового і Митного кодексів України в частині посилання на центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, та органи доходів і зборів, а також визначення порядку та процедур проведення перевірок і звірок органами Державної фіскальної служби. Відсутня комплексна програма взаємо-

дії міжвідомчих структур щодо безпосереднього забезпечення митних інтересів у правоохоронній, зовнішньо-економічній, екологічній, інформаційній, інвестиційній площині. Ці аспекти стосуються як нормативно-правової складової, так і безпосередньо впливають на функціональні обов'язки митних органів щодо провадження митної справи у розрізі забезпечення митних інтересів держави.

Зокрема, сучасна конструкція системи ДФС України та діюча структура митниць як територіальних органів ДФС України не повною мірою дозволяють забезпечувати якісне виконання митницями ДФС України завдань щодо забезпечення правильного застосування, неухильного дотримання та запобігання невиконанню вимог законодавства України з питань державної митної справи. А отже, всі інновації та ініціативи операційного та функціонального реформування системи ДФС України та її структур: апарату ДФС України, територіальних органів ДФС України, підвідомчих установ ДФС України має бути здійснено на комплексних і системних методах, а не на базі реформаторських проєктів у межах окремого експериментального полігону [14, с. 81].

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи зазначене вище, ми вважаємо, що регулятивний потенціал держави є важливим мобілізаційним ресурсом системи забезпечення митних інтересів. Незважаючи на той факт, що сучасна наукова думка, у розрізі провадження та реалізації митної політики, сконцентрована здебільшого на дослідженні фіскальної та контролюючої складової діяльності, на нашу думку, саме регулятивна компонента здатна забезпечити повноцінне забезпечення митних інтересів держави. Проведений аналіз наукових підходів щодо застосування інструментарію регулятивного потенціалу держави дозволив виокремити основні його складові, що безпосередньо впливають на забезпечення митних інтересів держави, а їх спектральний вимір – оцінити фундаментальну основу взаємодії. Використання окреслених складових регулятивного потенціалу держави, що запропоновані у роботі, сприятиме формуванню системи різнорівневого та міжгалузевого забезпечення митних інтересів. У подальших дослідженнях увагу буде сконцентровано на виокремленні, деталізації та розкритті сутності методів і важелів впливу складових регулятивного потенціалу на забезпечення митної безпеки та захисту митних інтересів. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Шевчук С. В. Теоретико-методологічні засади визначення категорії «регулятивний потенціал держави»: гносеологічний аспект. *Проблеми економіки*. 2018. №2 (36). С. 128–133.
2. Kirkpatrick C., Parker D. Infrastructure regulation: model for developing Asia. *Asian Development Bank Institute Discussion Paper*. 2004. No. 6. P. 12.

3. Millán J., Von der Fehr N. Keeping the lights on: power sector reform in Latin America // *Inter American Development Bank*, Washington, D. C., 2003.

4. Bach D., Newman A. The European regulatory state and global public policy: micro-institutions, macro influence. *Journal of European Public Policy*. 2007. Vol. 14. No. 6. P. 827–846.

5. Пашко П. В. Удосконалення митної справи в Україні. *Вісник Академії митної служби України. Серія: «Економіка»*. 2013. № 1 (49). С. 5–11.

6. Управління ризиками в митній справі: зарубіжний досвід та вітчизняна практика : монографія / за заг. ред. І. Г. Бережнюка. Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. 228 с.

7. Регулятивний потенціал податкової системи України : монографія / за заг. ред. Ю. Б. Іванова. Харків : Вид-во ХНЕУ, 2009. 400 с.

8. Соколов А. В. Сучасні підходи до оцінки якості державного управління. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2014. № 4. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=901>

9. Радзівський І. А. Трансформація системних характеристик державного управління в умовах глобалізації : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 25.00.01. Київ, 2007. 16 с.

10. Ткачова О. Ефективність державного управління: поняття та підходи до оцінювання. *Вісник Національної академії державного управління при Президенті України*. 2013. № 2. С. 30–37.

11. Майстро С. В. Напрями вдосконалення механізму державного управління фінансово-економічною безпекою України в сучасних умовах. *Актуальні проблеми державного управління*. 2015. № 1. С. 95–101.

12. Жарая С. Б. Сутність та складові механізмів державного регулювання підприємницької діяльності. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія : Управління*. 2013. Вип. 1. С. 33–39.

13. Удосконалення системи митного регулювання: заключний звіт з НДР / Державний науково-дослідний інститут митної справи ; кер. Терещенко С.С. ; викон. : Булана В. В. [та ін.]. Київ, 2011. 258 с. № ДР 0110U004384.

14. Федотов О. П. Адміністративно-правова концепція здійснення державної митної справи: теорія та практика : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2016. 457 с.

REFERENCES

Bach, D., and Newman, A. "The European regulatory state and global public policy: micro-institutions, macro influence" *Journal of European Public Policy* vol. 14, no. 6 (2007): 827-846.

Fedotov, O. P. "Administrativno-pravova kontseptsia zdiisnennia derzhavnoi mytnoi spravy: teoriia ta praktyka" [Administrative-legal concept of the implementation of the state customs business: theory and practice]: *dys. ... d-ra yuryd. nauk : 12.00.07*, 2016.

Kirkpatrick, C., and Parker, D. "Infrastructure regulation: model for developing Asia" *Asian Development Bank Institute Discussion Paper*, no. 6 (2004): 12-.

Maistro, S. V. "Napriamy vdoskonalennia mekhanizmu derzhavnoho upravlinnia finansovo-ekonomichnoiu bezpekoiu Ukrainy v suchasnykh umovakh" [Directions of improvement of the mechanism of state management of financial and economic security of Ukraine in modern conditions]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia*, no. 1 (2015): 95-101.

Millan, J., and Von der Fehr, N. *Keeping the lights on: power sector reform in Latin America* Washington, D. C. : Inter American Development Bank, 2003.

Pashko, P. V. "Udoskonalennia mytnoi spravy v Ukraini" [Improvement of customs business in Ukraine]. *Visnyk Akademii mytnoi sluzhby Ukrainy. Serii: Ekonomika*, no. 1 (49) (2013): 5-11.

Radziievskiy, I. A. "Transformatsiia systemnykh kharakterystyk derzhavnoho upravlinnia v umovakh hlobalizatsii" [Transformation of system characteristics of government in the conditions of globalization]: *avto-ref. dys. ... kand. ekon. nauk : 25.00.01*, 2007.

Rehuliatyvnyi potentsial podatkovoi systemy Ukrainy [Regulatory potential of the tax system of Ukraine]. Kharkiv: Vyd-vo KhNEU, 2009.

Shevchuk, S. V. "Teoretyko-metodolohichni zasady vyznachennia katehori «rehuliatyvnyi potentsial derzhavy»: hnoseolohichni aspekty" [Theoretical and methodological principles for determining the category of "regulatory potential of the state": the epistemological aspect]. *Problemy ekonomiky*, no. 2 (36) (2018): 128-133.

Sokolov, A. V. "Suchasni pidkhody do otsinky yakosti derzhavnoho upravlinnia" [Modern approaches to the assessment of the quality of public administration]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*. 2014. <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=901>

Tkachova, O. "Efektyvnist derzhavnoho upravlinnia: poniatia ta pidkhody do otsiniuvannia" [Effectiveness of public administration: concepts and approaches to evaluation]. *Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezidentovi Ukrainy*, no. 2 (2013): 30-37.

Udoskonalennia systemy mytnoho rehuliuвання: zakliuchnyi zvit z NDR [Improvement of the customs regulation system: the final report on the GDR]. Kyiv: Derzhavnyi naukovo-doslidnyi instytut mytnoi spravy, 2011. No. DR 0110U004384.

Upravlinnia ryzykamy v mytnii spravi: zarubizhnyi dosvid ta vitchyzniana praktyka [Risk management in customs: foreign experience and domestic practice]. Khmelnytskyi: PP Melnyk A. A., 2014.

Zharaia, S. B. "Sutnist ta skladovi mekhanizmiv derzhavnoho rehuliuвання pidpriemnytskoi diialnosti" [The essence and constituent mechanisms of state regulation of entrepreneurial activity]. *Naukovyi visnyk Akademii munitsypalnoho upravlinnia. Serii: Upravlinnia*, no. 1 (2013): 33-39.